

Svensk strategi för ökad global finansiell stabilitet (skr. 2002/03:118)

Sammanfattning

Våren 2001 begärde finansutskottet att regeringen skulle arbeta fram en globaliseringsstrategi, där bl.a. Tobinskatten och andra förslag för att öka stabiliteten i det internationella finansiella systemet värderades och prioriterades. Strategin skulle sedan utgöra grunden för Sveriges agerande i internationella församlingar.

I skrivelse 2002/03:118 Spelregler för globala marknader – svensk strategi för ökad internationell finansiell stabilitet presenterar regeringen en rad olika åtgärder för att förhindra och hantera finansiella kriser. Utskottet granskar skrivelsen och anser att den redovisade strategin bildar en god grund för Sveriges politik i t.ex. IMF och Världsbanken.

Utskottet föreslår att skrivelsen läggs till handlingarna.

Utskottet behandlar ett antal motioner om att införa en global skatt på valutamarknaderna, en s.k. Tobinskatt. Utskottet föreslår att motionerna avstyrks bl.a. med motiveringen att skatten i praktiken är omöjlig att införa eftersom det saknas en internationell enighet om att införa skatten. Utskottet behandlar också motioner om åtgärder för finansiell stabilitet och ökad insyn för riksdagen över Sveriges agerande i IMF och Världsbanken. Enligt utskottet ligger förslagen i linje med de förslag som presenteras i skrivelsen. Därför finns det ingen anledning för riksdagen att vidta några åtgärder med anledning av motionerna. Utskottet föreslår att motionerna avstyrks. Vad gäller riksdagens inflytande över Sveriges agerande i IMF och Världsbanken noterar utskottet att förändringar är på gång. Dels genom att riksdagen nyligen beställt en regelbundet framtagen skrivelse av regeringen om det fortlöpande arbetet och de svenska prioriteringarna i IMF, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna, dels genom att regeringen annonserat att det bör ske en kontakt mellan riksdagen och regeringen inför organisationernas årsmöten.

I betänkandet finns 3 reservationer.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	4
Utskottets överväganden.....	5
Svensk strategi för ökad global finansiell stabilitet.....	5
Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt.....	11
Åtgärder för finansiell stabilitet samt IMF:s verksamhet.....	14
Information om Sveriges agerande i IMF och Världsbanken.....	17
Reservationer.....	19
1. Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt, punkt 2 (v).....	19
2. Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt, punkt 2 (mp).....	20
3. Åtgärder för finansiell stabilitet samt IMF:s verksamhet, punkt 3 (v, mp).....	22
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	23
Skrivelsen.....	23
Följdmotion.....	23
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2002.....	23
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003.....	24
<i>Bilaga 2</i>	
Utrikesutskottets yttrande 2003/04:UU2y.....	26

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Svensk strategi för ökad global finansiell stabilitet

Riksdagen lägger skrivelse 2002/03:118 till handlingarna.

2. Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:Fi202 yrkandena 1–9, 2002/03:U263 yrkande 8, 2002/03:U294 yrkande 13, 2002/03:U322 yrkande 5, 2003/04:Fi12 yrkandena 1 och 2, 2003/04:Fi251 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:Fi264 yrkandena 1–7.

Reservation 1 (v)

Reservation 2 (mp)

3. Åtgärder för finansiell stabilitet samt IMF:s verksamhet

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:U322 yrkande 4, 2003/04:Fi12 yrkande 3 och 2003/04:Fi251 yrkandena 3 och 4.

Reservation 3 (v, mp)

4. Information om Sveriges agerande i IMF och Världsbanken

Riksdagen avslår motion 2003/04:Fi251 yrkandena 6 och 7.

Stockholm den 2 mars 2004

På finansutskottets vägnar

Sven-Erik Österberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sven-Erik Österberg (s), Carin Lundberg (s), Sonia Karlsson (s), Kjell Nordström (s), Mats Odell (kd), Lars Bäckström (v), Agneta Ringman (s), Gunnar Axén (m), Tommy Waidelich (s), Christer Nylander (fp), Hans Hoff (s), Tomas Högström (m), Agneta Gille (s), Yvonne Ruwaida (mp), Cecilia Widegren (m), Gunnar Nordmark (fp) och Jörgen Johansson (c).

Redogörelse för ärendet

Våren 2001 behandlade finansutskottet utvecklingen på de internationella finansmarknaderna och förslag om att införa en global skatt på valutamarknaderna, en s.k. Tobinskatt (bet. 2000/01:FiU25). I betänkandet anförde utskottet att regeringen borde arbeta fram en globaliseringsstrategi, där både Tobinskatten och andra förslag för att öka stabiliteten i det internationella finansiella systemet och för att hantera och finansiera växande globala utmaningar värderas och prioriteras. Denna strategi och prioritering av åtgärder bör sedan utgöra grunden för Sveriges agerande i internationella församlingar. Skrivelse 2002/03:118 Spelregler för globala marknader – svensk strategi för ökad internationell finansiell stabilitet är regeringens svar på riksdagens begäran. I skrivelsen redogörs för olika åtgärder för att främja internationell finansiell stabilitet samt för det samarbete som finns i olika internationella organisationer för att förebygga och hantera finansiella kriser. Skrivelsen har utarbetats parallellt med regeringens övriga arbete med globaliseringsfrågor, inom ramen för den arbetsgrupp som letts av statsrådet Pagrotsky.

Utskottets överväganden

Svensk strategi för ökad global finansiell stabilitet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet anser att den strategi för att förebygga och hantera finansiella kriser som regeringen presenterar i skrivelse 118 bildar en god grund för Sveriges agerande i internationella församlingar. Utskottet föreslår att skrivelsen läggs till handlingarna.

Skrivelsen

Under de senaste årtiondena har världens olika finansmarknader blivit alltmer sammanflätade. Flertalet nationella kapital- och valutakontroller har tagits bort, verksamhets- och placeringsregler för olika typer av finansinstitut har liberaliserats, nya institut och finansiella instrument har utvecklats och om-sättningen på marknaderna har stigit explosionsartat.

I grunden är detta en positiv utveckling som ökar möjligheterna till investeringar, tillväxt och ekonomisk utveckling i såväl u-länder som mer utvecklade länder. Men sammankopplingen av finansmarknaderna ökar risken för att nationella finansiella kriser, som t.ex. valuta-, skuld- och bankkriser, snabbt sprider sig till omvärlden. Tydliga exempel på detta är den s.k. Mexikokrisen 1995/96, den s.k. Asienkrisen 1997/98, krisen i Ryssland 1998/99 och Brasiliens valutaproblem 1999. På senare år har även krisen i Argentina 2001 delvis fått globala effekter. Det är dock inte enbart kriser i u-länder som påverkat de internationella finansmarknaderna. Även bankkriserna i USA, Japan och Europa (däribland Sverige) under 1980- och 1990-talen och nu senast de omdiskuterade redovisningsskandalerna i bl.a. USA har i olika grad spritt sig internationellt via finansmarknaderna.

Fria och öppna globala finansmarknader bidrar också till att missbruk i form av skatteflykt, finansiering av terrorism och organiserad brottslighet underlättas.

Kostnaderna för finanskriser är omfattande, både ekonomiskt och socialt, visar olika undersökningar av 1990-talets kriser. Produktionen minskar, arbetslösheten stiger, inkomsterna sjunker och de offentliga utgifterna stiger till följd av krishantering och den försämrade ekonomin. Till exempel beräknas att bortfallet av produktion i de asiatiska länderna under Asienkrisen var tio gånger större än världens samlade bistånd under de aktuella åren samtidigt som arbetslösheten i t.ex. Sydkorea och Indonesien tredubblades. I Thailand, Indonesien och Sydkorea uppgick den offentliga utgiften för hanteringen av krisen till mellan 34 % och 55 % av BNP, enligt uppskattningar av Bank of England.

För att de öppna och globala finansiella marknaderna ska ge största möjliga bidrag till att öka välfärden i världen måste de fungera smidigt och utan störningar, enligt regeringen. Finansiell stabilitet är en grundförutsättning för tillväxt och utveckling. Återkommande globala kriser leder till en ojämnare och över tiden svagare tillväxt. För att öka den finansiella stabiliteten krävs ett utökat internationellt regelverk och en ökad internationell samordning.

Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt

De senaste årtiondenas kriser har startat en intensiv debatt om finansiell stabilitet. Många olika förslag har förts fram. Ett av de mest framträdande är förslaget om en global omsättningsskatt på valutatransaktioner, en s.k. Tobinskatt. Skatten är uppkallad efter det förslag som professorn och nobelpristagaren James Tobin lanserade i början av 1970-talet.

Under de senaste åren har det gjorts ett stort antal utvärderingar av Tobinskatten av både privata och offentliga organisationer och forum. Regeringen konstaterar i skrivelsen att det råder mycket delade meningar om Tobinskatten och dess möjligheter att effektivt motverka finansiella kriser. Samtliga är dock överens om att det krävs en global överenskommelse för att en eventuell Tobinskatt ska kunna införas. Eftersom det inte finns någon internationell enighet kring skatten är ett införande avlägset, enligt regeringen. Detta gäller även andra förslag som förts fram, t.ex. förslagen om ett växelkursamarbete mellan USA, Japan och EU, en global centralbank och en internationell finansinspektion.

Regeringen menar därför i skrivelsen att andra vägar för att förebygga och hantera finansiella kriser bör prioriteras. Vid sidan av de åtgärder som redan vidtagits eller är på väg att implementeras behövs ytterligare åtgärder för att minska både frekvensen av finansiella kriser och krisernas konsekvenser för de drabbade och det internationella finansiella systemet.

14 punkter för ökad finansiell stabilitet inom fyra områden

I skrivelsen presenteras 14 konkreta förslag för ökad internationell finansiell stabilitet inom följande fyra områden:

- Goda regelverk
- Hållbara kapitalflöden
- Krishantering
- Styrformer.

Nedan sammanfattas kort förslagen inom respektive område.

Regelverken

- Utvärderingen och vidareutvecklingen av existerande regelverk och tillsyn av de finansiella marknaderna måste fortsätta. Reglerna måste hålla jämna steg med den snabba utvecklingen på de finansiella marknaderna.

- Införandet av redan utarbetade minimiregler inom det finansiella området måste intensifieras (olika typer av minimiregler presenteras i skrivelsen, som t.ex. de tolv nyckelstandarder som utarbetats av Financial Stability Forum, FSF). Införandet ska i första hand ske på frivillig basis med hjälp av bistånd och under övervakning av IMF. Däremot behövs olika typer av påtryckningar från det internationella samfundet för att få de länder som brister i genomförande att införa minimireglerna. Dessutom krävs tvingande åtgärder för de länder som underlättar eller direkt inbjuder till missbruk av det finansiella systemet, i form av t.ex. penningtvätt.
- För att förbättra utvecklingsländernas möjligheter att införa minimiregler och riktlinjer för tillsyn måste det tekniska biståndet och olika typer av kunskapsstöd till länderna öka. Det svenska biståndet för att främja efterlevnaden av internationella minimiregler och finansiell tillsyn bör höjas. Det kan ske genom ökat stöd till IMF:s tekniska bistånd för genomförande av minimiregler och genom samverkan med t.ex. Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna.
- Kraftfulla åtgärder krävs mot de länder som inte vill införa de internationella minimireglerna och som inte vill samarbeta eller utbyta information med andra länders tillsynsmyndigheter. Det handlar t.ex. om vissa s.k. Offshore Financial Centres (OFC) eller offshore-marknader (i skrivelsen beskrivs utvecklingen av OFC under de senaste tio åren). IMF bör få en mer framträdande roll i övervakningen av dessa länder. Samtidigt måste det gränsöverskridande samarbetet och kunskaps- och informationsutbytet mellan tillsynsmyndigheterna öka.
- Ambitionsnivån i kampen mot penningtvätt måste höjas. Bankernas incitament att kontrollera kontoinnehavare och anmäla misstänkta fall av penningtvätt måste stärkas. Det gäller också samarbetet och informationsutbytet mellan bankerna och myndigheterna i respektive land och mellan olika länder. Analyser bör genomföras om de metoder som utvecklas mot bekämpning av terroristfinansiering även kan användas i bekämpningen av den generella penningtvätten.

Kapitalflöden

- IMF bör fortsätta med att identifiera potentiella risker i enskilda medlemsländer samt vidareutveckla metoder för att hantera olika risker. En risk som bör uppmärksammas är ländernas val av växelkursystem.
- Studier av 1990-talets kriser visar att problem kan uppstå i en situation med fast växelkurs och fria kapitalrörelser. Det visar att tillväxtländer med fast växelkurs bör gå gradvis till väga när de tar bort olika kapitalbegränsningar. Metoder för gradvisa kapitalliberaliseringar som skräddarsys efter enskilda länders förutsättningar och omständigheter bör utvecklas. IMF kan hjälpa länder att liberalisera kapitalrörelserna.
- I vissa situationer kan det vara motiverat att länder inför begränsningar i de kortfristiga kapitalflödena. Det mest kända exemplet än när Chile i början av 1990-talet införde begränsningar av det kortfristiga kapitalflö-

det. Den internationella acceptansen för denna typ av åtgärder bör öka. Begränsningarna ska vara icke-diskriminerande, marknadsmässiga och temporära. De måste ingå i ett bredare ekonomiskt åtgärds paket och dessutom måste en plan för avveckling av begränsningarna presenteras. IMF bör i dessa sammanhang ha en rådgivande roll.

Krishantering

- IMF bör fortsatt vara den organisation som har det främsta ansvaret för att hantera internationella finansiella kriser genom både utlåning och rådgivning. Den s.k. konditionaliteten, dvs. de villkor som IMF ställer på de länder man lånar ut till, ska fortsatt ses över. Grunden i konditionaliteten bör vara att villkor som ställs ska rymmas inom IMF:s kärnområden, dvs. makroekonomiska och finansiella frågor. Konditionaliteten bör också bli mer resultatorienterad. Det innebär att villkoren för lån hellre bör utgå från de resultat man vill uppnå i stället för vilka enskilda ekonomisk-politiska åtgärder som ska genomföras. Därmed ökar flexibiliteten och låntagarländernas ansvar för att själva vidta de åtgärder som krävs för att häva den akuta krisen och skapa en långsiktigt hållbar ekonomisk utveckling. Vidare måste öppenheten öka. Vid en lånesituation måste tydligt framgå vad som är IMF:s krav eller konditionalitet och vilka mål låntagarländerna själva sätter inom ramen för låneprogrammet.
- Den privata sektorns deltagande och ansvar för finansieringen och hanteringen av finansiella kriser måste öka. Systemet och ramverket för den privata sektorns medverkan måste stärkas och förtydligas. Till exempel bör s.k. standardklausuler i obligationskontrakt användas i större utsträckning. Standardklausuler ökar möjligheterna till omförhandling av villkoren i obligationslån.
- En internationell konkurs- eller skuldstruktureringsmekanism bör skapas. En sådan mekanism skulle ge en mer ordnad och snabbare skuldstrukturering, eller t.o.m. nedskrivning av skulder, för de länder som hamnat i en ohållbar skuldsituation. Därmed skulle också förloppet vid kriser bli mindre utdraget och den slutliga kostnaden för krisen lägre.

Styrformer

- Arbetet i olika organisationer med att utveckla finansiella standarder och koder behöver samordnas bättre. De organisationer, t.ex. Financial Stability Forum (FSF), som arbetar med att utveckla minimiregler och riktlinjer, bör också utöka antalet medverkande länder. Det kan ske genom samråd eller genom utvidgat medlemskap. Fler tillväxtländer bör inkluderas i arbetet för att öka ländernas motivation att genomföra reformer och införa minimiregler.
- Alla länder ska ha möjlighet att delta i diskussionen om reformeringen av det internationella finansiella systemet. Utvecklingsländerna måste kunna göra sina röster hörda. Därför bör t.ex. utvecklingsländernas formella

inflytande i IMF stärkas. Vidare bör utvecklingsländerna ges ökat tekniskt stöd för att effektivisera deras arbete i IMF och förbättra deras kompetens i de frågor som IMF ansvarar för. IMF:s årsmöten bör ges en tydlig och förstärkt roll som en global avstämning av åtgärder för förebyggande och hantering av finansiella kriser. Därmed skulle man kunna få en fortlöpande inventering av existerande åtgärder, förslag om nya åtgärder samt en översyn av behovet av resurser för att genomföra åtgärderna.

- För att förbättra regelverken och tillsynen i relevanta tillväxt- och utvecklingsländer krävs utökade resurser. Den privata sektorn bör delta i finansieringen av sådan verksamhet eftersom stabila finansmarknader även ligger i den privata sektorns intresse. En möjlighet är att nå en överenskommelse mellan industriländerna i t.ex. OECD om att höja avgifterna för finansmarknadernas tillsyn och avsätta detta belopp till internationella stödsatser. Denna möjlighet bör utredas närmare.

Utrikesutskottets yttrande

Regeringens information till riksdagen om Sveriges agerande i IMF och Världsbanken

När det gäller information om och inflytande över Sveriges agerande i IMF och Världsbanken framhåller utrikesutskottet att flera deltagare vid konferensen om Bretton Woods-institutionerna i riksdagen den 28 januari 2004 talat om vikten av att stärka det parlamentariska inflytandet. Statsrådet Gunnar Lund anförde vid konferensen att regeringens ambition är att ha en närmare dialog med riksdagen. Inför årsmötena i IMF och Världsbanken borde det, enligt statsrådet, ske en kontakt mellan riksdagen och regeringen. Utrikesutskottet välkomnar en sådan utveckling. I dagsläget har regeringen en sådan kontakt med intresseorganisationerna på området. Men riksdagsledamöterna har större demokratisk legitimitet än intresseorganisationerna och en ordning där intressegrupperna har större inflytande än riksdagen över Sveriges agerande i Bretton Woods-institutionerna är, enligt utrikesutskottet, olämpligt.

Utrikesutskottet förutsätter därför att regeringen utvecklar en närmare dialog med riksdagen kring dessa frågor. Regeringen bör ta initiativ till en diskussion om formerna för dialogen.

Utrikesutskottet erinrar också om utskottets tillkännagivande i betänkande 2003/04:UU3 Sveriges politik för global utveckling. I betänkandet anför utskottet att det är angeläget att regeringen med regelbundna intervall, i en särskild skrivelse, för riksdagen redovisar hur arbetet i Världsbanken, IMF och de regionala utvecklingsbankerna fortlöper och Sveriges prioriteringar i sammanhanget.

Den beställda skrivelsen jämte kontakterna inför institutionernas årsmöten borde enligt utrikesutskottet ge riksdagen goda förutsättningar för insyn och inflytande. Utrikesutskottet finner därför inte skäl till någon riksdagens åtgärd med anledning av motionen om information om den nordisk-baltiska repre-

sensationens agerande i IMF och Världsbanken. Utrikesutskottet förutsätter att regeringen söker förbättra informationen till både riksdagen och medborgarna om den nordisk-baltiska representationens agerande.

Tobinskatten – global skatt på valutatransaktioner

I likhet med skrivelsen konstaterar utrikesutskottet att det råder mycket delade uppfattningar om huruvida Tobinskatten skulle vara ett effektivt medel för att motverka finansiella kriser. Vissa har förkastat förslaget medan andra pekar på olösta frågor som förslaget aktualiserar. Stort samförstånd råder emellertid om att en eventuell Tobinskatt kräver en global överenskommelse. Skatten måste vara baserad på ett multilateralt åtagande från alla relevanta länder i det finansiella systemet.

Därmed är Tobinskattens införande i praktiken en omöjlighet, skriver utrikesutskottet.

Man måste beakta den omfattande kritiken av inte bara Tobinskattens förmåga att uppnå avsedda effekter utan också det faktum att den förutsätter total internationell enighet. Regeringen pekar i skrivelsen på andra vägar att förebygga och hantera finansiella kriser. Dessa vägar bör användas, fortsätter utrikesutskottet.

Åtgärder för finansiell stabilitet samt IMF:s och Världsbankens verksamhet

Utrikesutskottet konstaterar att motionärernas krav om större öppenhet, förbättrade regelverk och tillsyn och ett ökat inflytande för utvecklingsländerna i IMF i flera avseenden överensstämmer med den syn som regeringen redovisar i skrivelsen.

Utrikesutskottet erinrar samtidigt om att utskottet i betänkandet 2003/04:UU3 Sveriges politik för global utveckling bl.a. anför att Världsbanken och IMF under de senaste åren väsentligt förändrat sin verksamhet och anpassat den till en djupare förståelse kring vad som är effektivt utvecklings-samarbete och relevanta makroekonomiska åtgärder i fattiga länder. Enligt utskottet är det dock viktigt att Världsbanken och IMF fortsätter förändringsprocessen inklusive ett ökat inflytande för utvecklingsländerna. Vidare anför utrikesutskottet i det refererade betänkandet att Bretton Woods-institutionerna fyller en viktig funktion, inte minst beträffande den internationella finansiella stabiliteten liksom för finansieringen av fattigdomsbekämpningen. Utrikesutskottet erinrar också om att Sverige i EU bl.a. verkat för att stärka koordineringen mellan olika FN-organ, Bretton Woods-institutionerna, WTO och de regionala utvecklingsbankerna.

Utrikesutskottet framhåller vidare betydelsen av demokrati och god samhällsstyrning för en rättvis och hållbar global utveckling. Dessa har tidigare inte lyfts fram tillräckligt i utvecklingsansträngningarna. Man kan diskutera orsakssambanden, men erfarenheterna visar att fattigdom och svält är mindre vanligt förekommande i demokratier än i icke-demokratier. En annan aspekt,

som kom fram vid konferensen om Bretton Woods-institutionerna i riksdagen den 28 januari 2004, är att det inte finns några empiriska exempel på att demokratier går i krig med varandra.

Utrikesutskottet finner inte skäl till någon riksdagens åtgärd med anledning av motionerna i ärendet.

Finansutskottets ställningstagande

Våren 2001 begärde utskottet att regeringen skulle arbeta fram en globaliseringsstrategi, där Tobinskatte och andra förslag för att öka stabiliteten i det internationella finansiella systemet värderades och prioriterades. Strategin skulle sedan utgöra grunden för Sveriges agerande i internationella församlingar.

Den nu behandlade skrivelsen 2002/03:118 Spelregler för globala marknader – svensk strategi för ökad internationell finansiell stabilitet är regeringens svar på utskottets begäran.

Utskottet har granskat skrivelsen och anser med stöd av utrikesutskottets yttrande att den strategi för att förhindra och hantera finansiella kriser som regeringen presenterar i skrivelsen bildar en god grund för Sveriges agerande i t.ex. IMF och Världsbanken. Utskottet föreslår att skrivelsen läggs till handlingarna.

Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatte

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionerna om Tobinskatte bl.a. med motiveringen att skatten i praktiken är omöjlig att införa eftersom det saknas en internationell enighet om att införa skatten. I skrivelse 118 anger regeringen alternativa vägar för att förebygga och hantera finansiella kriser. Dessa vägar bör användas, enligt utskottet.

Jämför reservationerna 1 (v) och 2 (mp).

Motionerna

I *motion Fi202* av Sten Tolgfors (m) anføres att avsikten med Tobinskatte är att den ska vara ett handelshinder för pengar. Enligt motionären skadar alla handelshinder marknadens sätt att fungera. Tobinskatte skulle innebära att investeringar i u-länder blir dyrare genom att pengaströmmarna dit beskattas. Den som vill gynna utvecklingen i u-länder bör inte försvåra för investeringsströmmarna utan tvärtom se till att mer pengar når dessa länder. Enligt motionären finns det inte någon global institution som är lämplig att administrera en Tobinskatte. IMF, Världsbanken och FN har nämnts som möjliga organisationer för denna uppgift. Men dessa är vare sig lämpliga eller har mandat att beskatta människor, företag eller länder. En del debattörer menar att intäkterna från en Tobinskatte bör användas för att finansiera FN:s verk-

samhet. FN är dock en organisation där länderna är medlemmar och verksamheten bör finansieras av medlemsländerna. Budget och medlemsavgifter bör baseras på de uppgifter organisationen ska ha, inte på vilka intäkter en viss finansieringsform ger. Mycket talar också för att en Tobinskatt strider mot EG-rätten. EU-fördraget slår fast att det ska råda fri rörlighet för kapital inom EU. Vid en Tobinskatt skulle kapitaltransaktioner mellan de EU-länder som infört euron och de länder som står utanför euron beläggas med skatt och därmed motverkas. Vidare anføres att Tobinskatten innebär att beskattningsmakten förs över till internationella – icke folkligt kontrollerade – organisationer. Ur en demokratisk synvinkel är detta oacceptabelt. Dessutom skulle en stor del av världens valutahandel flytta till s.k. skatteparadis om skatten infördes. Enligt motionären bör Tobinskatten avvisas (yrkandena 1–9).

I *motion U263* av Lotta N Hedström m.fl. (mp) anføres att globaliseringen och hastigheten på transaktionerna har ökat känsligheten för störningar. Enligt motionärerna behövs ett globalt politiskt instrument för att minska sårbarheten. Tobinskatten är ett sådant instrument. En skatt på 0,1 % bör införas på kortsiktiga valutaspekulationer mot alla OECD-valutor. De nationella centralbankerna bör bli ansvariga för uppbörden. Intäkterna från skatten bör användas som utvecklingsbistånd i FN:s regi (yrkande 8).

I *motion U294* av Lars Leijonborg m.fl. (fp) anføres att förslagen om en internationell skatt på valutatransaktioner, en s.k. Tobinskatt, är en dålig idé som i praktiken är ogenomförbar. En Tobinskatt skulle med största sannolikhet leda till högre kapitalkostnader och ökad instabilitet på de finansiella marknaderna (yrkande 13).

I *motion U322* av Bo Lundgren m.fl. (m) anføres att Sverige med kraft bör motarbeta införandet av en s.k. Tobintull eller Tobinskatt. Skatten skulle framför allt drabba u-länderna. Förutom att skatten fördyrar och försvårar kapitalanskaffningen för u-länderna innebär Tobinskatten att det blir svårare att överföra de viktiga kreditmarknadsinstrument som i-världen har utvecklat och som är en förutsättning för ett väl fungerande näringsliv. Skatten skulle dessutom stimulera framväxten av stora valutaområden. Inom respektive valutaområde skulle kapitalet kunna röra sig fritt utan beskattning. Transaktioner till u-länder utanför valutaområdena skulle däremot beskattas liksom transaktioner mellan u-länderna (yrkande 5).

I *motion Fi12* av Karin Pilsäter m.fl. (fp) framhålls att globalisering haft en stor betydelse för att ojämlikheten mellan världens olika länder minskat avsevärt under de senaste 50 åren. I den processen har globaliseringen av världens finansmarknader spelat en avgörande roll. De fria internationella kapitalrörelserna är i grunden en bra utveckling och har varit avgörande för de fattiga ländernas förmåga att skapa tillväxt. Därför är enligt motionärerna en global skatt på finansiella transaktioner, en s.k. Tobinskatt, en dålig idé. Införs en Tobinskatt stiger kapitalkostnaderna och stigande kapitalkostnader leder i förlängningen till färre investeringar och lägre tillväxt. En Tobinskatt skulle sannolikt också öka instabiliteten på finansmarknaderna med välfärdsförluster

som resultat. En Tobinskatt förutsätter också att samtliga länder är med i systemet och att kontrollen i länderna är tillfredställande. Risken är därför uppenbar att enskilda länder skulle utnyttja situationen och ställa sig utanför systemet. Av bl.a. dessa skäl anser motionärerna att frågan om en Tobinskatt bör avskrivras från dagordningen för en lång tid framöver. Motionärerna anser också att regeringen i internationella forum bör arbeta mot ett införande av Tobinskatten (yrkandena 1 och 2).

I *motion Fi251* av Ulla Hoffmann m.fl. (v) menar motionärerna att en Tobinskatt på valutatransaktioner bör införas för att bl.a. bromsa spekulationsekonomin. Inkomsterna från skatten bör användas för att bekämpa den globala fattigdomen. Därför bör Sverige i internationella sammanhang arbeta för att det införas en Tobinskatt (yrkande 1). För att göra en Tobinskatt effektiv vid större akuta kriser bör regeringen även verka för att skatten eller avgiften höjs när värdet på en valutakurs över- eller underskrider en viss spännvidd, enligt ett förslag av den tyske ekonomen Paul Berndh Spahn (yrkande 2).

I *motion Fi264* av Lotta N Hedström m.fl. (mp) anförs att Tobinskatten är ett sätt för det politiska systemet att återta kontrollen över marknaden samt skaffa resurser till globalt utvecklingsarbete och fattigdomsbekämpning. Enligt motionärerna bör regeringen ta fram en strategi för införande av Tobinskatten (yrkande 1). Denna strategi bör bygga på det förslag till fördrag om en global transaktionsskatt som utarbetats av forskare vid Network Institute for Global Democratization (yrkande 2). I fördraget föreslås bl.a. att ett land bör åta sig att inbjuda alla övriga länder till en konferens eller ett konvent om Tobinskatten (yrkande 3). Enligt motionärerna är det inte nödvändigt att alla länder inför Tobinskatten, utan i ett första steg räcker det med att ett antal länder visar vägen. Sverige bör därför i EU-kretsen driva frågan om att EU är en lämplig grupp av länder som kan gå i bräschen för att införa skatten (yrkande 4). Enligt motionen har Frankrikes nationalförsamling beslutat införa en Tobinskatt så snart samtliga EU-länder ställt sig bakom förslaget. En sådan deklaration bör även Sverige utfärda (yrkande 5). I motionen yrkas också på att en registrering av alla internationella finansiella transaktioner bör påbörjas i Sverige och bland EU:s medlemsstater (yrkande 6). Vidare bör regeringen och Sida ta initiativ till en dialog med folkrörelser från syd och nord i syfte att ta fram konkreta förslag på hur de resurser Tobinskatten genererar ska fördelas (yrkande 7).

Finansutskottets ställningstagande

I skrivelsen går regeringen igenom de för- och nackdelar med Tobinskatten som förts fram i en mängd olika utvärderingar och ställningstaganden.

Utifrån denna redovisning och tidigare beredningar av ärendet kan utskottet, i likhet med regeringen, konstatera att det råder mycket delade uppfattningar om huruvida Tobinskatten skulle vara ett effektivt medel för att motverka finansiella kriser. Vissa har förkastat förslaget medan andra pekar på olösta frågor som förslaget aktualiserar. Stort samförstånd råder emellertid

om att en eventuell Tobinskatt kräver en global överenskommelse. Skatten måste vara baserad på ett multilateralt åtagande från alla relevanta länder i det finansiella systemet.

När man bedömer och värderar Tobinskattens egenskaper som instrument för att skapa finansiell stabilitet måste man beakta dels den omfattande kritiken mot Tobinskattens förmåga att uppnå avsedda effekter, dels det faktum att den förutsätter internationell enighet.

Slutsatsen av en sådan genomgång blir enligt utskottets mening att det i praktiken är omöjligt att införa Tobinskatten. Utrikesutskottet delar denna bedömning i sitt yttrande.

I skrivelsen pekar regeringen på andra vägar och åtgärder att förebygga och hantera finansiella kriser. Utskottet anser, i likhet med utrikesutskottet, att dessa vägar bör användas.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna Fi202 (m) yrkandena 1–9, U263 (mp) yrkande 8, U294 (fp) yrkande 13, U322 (m) yrkande 5, Fi12 (fp) yrkandena 1 och 2, Fi251 (v) yrkandena 1 och 2 samt Fi264 (mp) yrkandena 1–7.

Åtgärder för finansiell stabilitet samt IMF:s verksamhet

Utskottets förslag i korthet

Utskottet avstyrker motionerna om åtgärder för finansiell stabilitet och IMF:s verksamhet bl.a. med motiveringen att förslagen i stort sett stämmer överens med de förslag som regeringen presenterar i skrivelse 118.

Jämför reservation 3 (v, mp).

Motionerna

I *motion U322* av Bo Lundgren m.fl. (m) anføres att den viktigaste lärdomen av u-ländernas finanskriser är att det behövs kraftfulla finansinspektioner och tydliga lagar som reglerar förhållandet på kreditmarknaderna. Banker, försäkringsbolag och andra kreditinstitutioner måste stå fria från ländernas regimer. Risken är annars stor att den offentliga lagstiftningen sätts ur spel genom att statsägda och regimnära banker de facto följer andra och dolda spelregler. Sverige bör därför i IMF verka för en kod för transparenta och öppna finansmarknader så att otillbörlig statlig och annan påverkan på banker och andra finansiella aktörer förhindras (yrkande 4).

I *motion Fi12* av Karin Pilsäter m.fl. (fp) menar motionärerna att Sveriges arbete kring de internationella finansmarknaderna bör inriktas på fem områden. För det första bör Sverige fortsatt verka för ytterligare avregleringar av marknaderna samt ett ökat stöd till länder som vill öppna sin ekonomi mot omvärlden. För det andra bör Sverige verka för ökad öppenhet. På nationell

nivå innebär detta att staters öppenhet kring beslut och mål för den ekonomiska politiken bör öka samt att den ekonomiska statistiken blir mer tillförlitlig. Till exempel bör övervägas hur IMF ytterligare kan pressa enskilda länder att offentliggöra de rapporter om landets ekonomiska situation som IMF tar fram. På företagsnivå handlar det om riktlinjer för revision och öppenhet om aktieägare m.m. För det tredje bör Sverige verka för att regler och tillsynsstandarder genomförs, bl.a. genom att arbeta för ökat tekniskt bistånd till t.ex. tillväxtländerna. För det fjärde bör Sverige verka för mer skuldavskrivningar för de fattigaste länderna och för det femte bör Sverige driva på för en ökad samordning av det internationella reformarbete på det finansiella området som pågår. Vidare bör u-ländernas ställning i IMF och andra internationella forum stärkas, t.ex. vad gäller frågor om öppenhet och finansiell stabilitet. Enligt motionärerna bör det också övervägas att införa en internationell finansinspektion. En alternativ lösning är att IMF:s tillsynsverksamhet tydligare än i dag särskiljs från IMF:s övriga verksamheter (yrkande 3).

I *motion Fi251* av Ulla Hoffmann m.fl. (v) anförs att IMF och Världsbanken i utlåningssituationer pådyvlat de låntagande länderna hårda ekonomiska program som inte tagit hänsyn till vare sig ländernas betalningsförmåga eller programmens sociala eller ekologiska effekter. Sverige bör därför i internationella sammanhang verka för att hindra IMF och Världsbanken från att påtvinga enskilda länder en viss ekonomisk politik, som t.ex. avregleringar av valutamarknaderna. Varje land bör självt få bestämma vilken politik och vilka verktyg som ska användas för att uppnå finansiell stabilitet (yrkande 3). Regeringen bör också ta initiativ till en internationell diskussion om vilka institutioner och regelverk som behövs för att inte 1980- och 1990-talens spekulationskaruseller ska upprepas. Tonvikten bör ligga på finansiella verktyg som premierar stabilitet, ekologisk uthållighet och utjämning mellan länder (yrkande 4).

Finansutskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas uppfattningar att större öppenhet, införande av koder och tillsynsregler, ökad internationell samordning, förbättrade möjligheter till skuldavskrivningar samt ett utökat inflytande för u-länderna i internationella finansiella forum är några viktiga instrument för att öka den globala finansiella stabiliteten.

Utskottet kan samtidigt konstatera att dessa ganska väl stämmer överens med det förslag till strategi för att öka den internationella finansiella stabiliteten som regeringen presenterar i skrivelsen. Som redovisats tidigare i betänkandet presenteras i skrivelsen en mängd olika åtgärder inom fyra prioriterade områden – goda regelverk, hållbara kapitalflöden, krishantering och styrformer. Det handlar bl.a. om att vidareutvecklingen av existerande koder och regelverk måste fortsätta, att införandet av minimiregler ska intensifieras genom t.ex. utökat tekniskt bistånd, att mekanismerna för skuldombeslut snabbas upp och förbättras, att samordningen mellan olika internationella organisationer vad gäller utvecklingen och införandet av regelverk

förbättras samt att antalet deltagande länder i organisationerna på olika sätt utökas. Vidare poängteras vikten av att utvecklingsländerna får större möjligheter att göra sina röster hörda i t.ex. IMF samt att ramverket för den privata sektorns ansvar och deltagande i hanteringen av finansiella kriser stärks och förtydligas. Utskottet vill det här sammanhanget också erinra om att statsrådet Gunnar Lund vid konferensen om Bretton Woods-institutionerna i januari 2004 bl.a. menade att Sverige på olika sätt ska arbeta för att stärka u-ländernas ställning i IMF och Världsbanken.

Vänsterpartiet tar i motion Fi251 upp frågan om IMF:s konditionalitet, dvs. de villkor och krav som IMF ställer på länder i samband med utlåning. Utskottet vill erinra om att det sedan några år tillbaka pågår en omfattande översyn av konditionaliteten. Antalet lånevillkor och graden av detaljrikedom har minskat och större tonvikt har lagts på de makroekonomiska och finansiella frågorna. Detta är en utveckling som också utrikesutskottet uppmärksammar i sitt yttrande.

Enligt utskottets mening fyller konditionaliteten en nödvändig roll i IMF:s långivning. Rätt utformad kan den skapa förutsättningar för en snabb återhämtning i länder som drabbats av en finansiell eller ekonomisk kris samt förhindra att länderna i framtiden hamnar i liknande situationer. Däremot är det enligt utskottets mening viktigt att den pågående reformeringen fortsätter. Utskottet delar regeringens ståndpunkt i skrivelsen att Sverige bör arbeta för att konditionaliteten blir mer resultatorienterad. Lånevillkoren bör i större utsträckning än tidigare sättas utifrån vad man vill uppnå i stället för vilka konkreta ekonomisk-politiska åtgärder ett land bör vidta. En sådan ordning skulle öka låntagarländernas flexibilitet och öka deras eget ansvar för att vidta de åtgärder som krävs för att häva en akut kris och skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar ekonomisk och social utveckling.

Sammanfattningsvis konstaterar utskottet att flertalet av de förslag som tas upp i motionerna ligger i linje med de åtgärder som regeringen presenterar i skrivelsen. Det finns därför ingen anledning för riksdagen att vidta några åtgärder med anledning av motionerna. Motionerna U322 (m) yrkande 4, Fi12 (fp) yrkande 3 och Fi251 (v) yrkandena 3 och 4 avstyrks.

Information om Sveriges agerande i IMF och Världsbanken

Utskottets förslag i korthet

Förhållandena är på väg att förbättras bl.a. genom att riksdagen nyligen beställt en regelbundet framtagen skrivelse av regeringen om det fortlöpande arbetet och de svenska prioriteringarna i IMF, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna. Vidare angav statsrådet Gunnar Lund vid en konferens nyligen att det bör ske en kontakt mellan regeringen och riksdagen inför IMF:s och Världsbankens årsmöten. Utskottet utgår ifrån att regeringen tar upp en diskussion med riksdagen om hur denna kontakt och dialog ska utformas. Med hänvisning till detta avstyrker utskottet motionen.

Motionen

I *motion Fi251* av Ulla Hoffmann m.fl. (v) anføres att Sveriges strategi i internationella församlingar måste bli mer öppen och transparent. Till exempel är det viktigt att medborgarna i de nordiska och baltiska länderna får information om hur deras representanter i den nordisk-baltiska representationen agerar i IMF och Världsbanken. I andra länder presenteras årsrapporter om representationens arbete, utfrågningar anordnas och information läggs ut på Internet. Någon sådan ordning finns inte i de nordisk-baltiska länderna. Regeringen bör därför arbeta för att införa en liknande ordning vad gäller den nordisk-baltiska representationen (yrkande 6). Vidare bör regeringen årligen rapportera till riksdagen om Sveriges agerande i IMF och Världsbanken. Inför institutionernas vår- och höstmöten bör också ansvarig minister offentliggöra och diskutera den svenska linjen i olika frågor (yrkande 7).

Finansutskottets ställningstagande

Enligt utskottets mening är det viktigt att riksdagens möjligheter att få information om och inflytande över Sveriges agerande i IMF och Världsbanken förbättras. Utskottet delar motionärernas uppfattning i denna fråga. Regeringen har i dagsläget kontakter och dialoger med olika intresseorganisationer inför IMF:s och Världsbankens årsmöten. Någon liknande dialog förs inte med den folkvalda svenska riksdagen. Som utrikesutskottet påpekar i sitt yttrande är detta på många sätt en olämplig ordning.

Enligt utskottets mening borde det vara en styrka, inte minst för regeringen, att de ståndpunkter som förs fram i t.ex. IMF och Världsbanken förankrats och varit föremål för diskussion i riksdagen.

Utskottet vill, i likhet med utrikesutskottet, erinra om att statsrådet Gunnar Lund vid en konferens om Bretton Woods-institutionerna i riksdagen den 28 januari 2004 anförde att regeringens ambition är att ha en närmare dialog med riksdagen i dessa frågor. Inför årsmötena i IMF och Världsbanken borde det, enligt statsrådet, tas en kontakt mellan riksdagen och regeringen.

Utskottet välkomnar en sådan utveckling och förutsätter att regeringen tar initiativ till en diskussion med riksdagen om hur denna kontakt och dialog ska utformas.

Utskottet vill också erinra om att riksdagen med anledning av utrikesutskottets betänkande om Sveriges politik för global utveckling (bet. 2003/04:UU3) tillkännagav att regeringen med regelbundna intervall i en särskild skrivelse till riksdagen bör redovisa det fortlöpande arbetet och de svenska prioriteringarna i IMF, Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna.

Sammanfattningsvis delar utskottet utrikesutskottets uppfattning att den beställda skrivelsen och de kontakter inför årsmötena som statsrådet Gunnar Lund annonserat skapar goda förutsättningar för riksdagen att få insyn och utöva inflytande över Sveriges ståndpunkter i de aktuella institutionerna. Utskottet förutsätter att detta även inbegriper att regeringen förbättrar informationen till både riksdagen och allmänheten om den nordisk-baltiska representationens agerande i IMF och Världsbanken.

Enligt utskottets mening ligger detta i linje med intentionerna i motionen. Med det anförda avstyrker utskottet därför motion Fi251 (v) yrkandena 6 och 7.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt, punkt 2 (v)

av Lars Bäckström (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om Tobinskatt. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:Fi251 yrkandena 1 och 2 och avslår motionerna 2002/03:Fi202 yrkandena 1–9, 2002/03:U263 yrkande 8, 2002/03:U294 yrkande 13, 2002/03:U322 yrkande 5, 2003/04:Fi12 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:Fi264 yrkandena 1–7.

Ställningstagande

Globaliseringen och liberaliseringen av världens finansmarknader har kraftigt ökat omsättningen på marknaderna och bidragit till ett stort antal internationella finans- och valutakriser som varit extremt kostsamma, både ekonomiskt, socialt och ekologiskt.

Jag och Vänsterpartiet anser därför att Sverige bör arbeta för att införa en global skatt på valutatransaktioner, en s.k. Tobinskatt, detta i syfte att dämpa svängningarna på marknaderna, minska riskerna för nya globala kriser och öka det politiska och demokratiska handlingsutrymmet.

Jag kan dela utskottets bedömning att det föreligger betydande svårigheter i att införa en Tobinskatt. Detta bör dock inte leda till slutsatsen att Sverige inte bör verka för införandet av en Tobinskatt. Det finns t.ex. gott om exempel på andra områden där det föreligger stora svårigheter att nå framgång i det internationella samarbetet. Det gäller t.ex. Kyotoprotokollet för reduktion av koldioxidutsläpp, regler för rättvis handel inom WTO-förhandlingarna, eller internationella konventioner för att trygga fred, mänskliga rättigheter eller för reducering av den globala fattigdomen. Detta har dock inte avhållit en internationell opinion, Sverige som stat eller andra stater att verka i denna riktning.

Också inom Europeiska unionen har staterna enats om direktiv för beskattning av kapital, regler som dock inte kan ratificeras eller få full verkan förrän avtal har tecknats och blivit godkända av alla medlemmar av Europeiska unionen eller områden som är direkt eller indirekt berörda av detta

direktiv. Dessa betydande svårigheter har dock inte avhållit unionens stater från att ställa sig bakom direktivet om regler och uppförandekoder för beskattning av kapital.

Om en Tobinskatt ska få maximal effekt bör den vara global. För att få till stånd en global Tobinskatt krävs självklart stora och långsiktiga insatser i organ som FN och andra internationella forum. Frågan kommer säkert också att resas om detta kräver någon typ av bindande regler på internationell nivå och om internationella påtryckningar och åtgärder mot länder som ej vill bidra till solidariteten och stabiliteten i det internationella samfundet.

En sådan process kommer att ta tid men den kan inledas genom att några länder driver på och skapar opinion och genom att ett flertal viktiga stater därefter sluter avtal om att gemensamt arbeta i denna riktning.

Det finns också flera exempel på gällande internationella avtal och överenskommelser som fungerar trots att inte alla länder är med. Flera undersökningar visar dessutom på att det är möjligt att införa en verkningsfull Tobinskatt även om inte alla länder deltar.

Sverige bör därför i internationella forum och organisationer aktivt lyfta fram frågan om en Tobinskatt och agera för att en sådan successivt införs.

Det har framförts kritik mot att en Tobinskatt inte skulle vara verksam i akuta krissituationer. Det kan därför finnas anledning pröva det förslag till rörlig Tobinskatt som den tyske ekonomen Paul Berndh Spahn lanserat. Enligt Spahn bör skattesatsen höjas vid tilltagande spekulation för att förhindra stora spekulativa förlopp.

Hur intäkterna från en Tobinskatt skall disponeras och brukas kräver vidare övervägande, men en rimlig inriktning bör kunna vara att använda en betydande andel för att minska den globala fattigdomen.

Med ett bifall till denna reservation kommer riksdagen att bifalla motion Fi251 (v) yrkandena 1 och 2. Även motionerna Fi264 (mp) yrkandena 1–7 samt U263 (mp) yrkande 8 kommer därmed i allt väsentligt att vara tillgodosedda.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad jag anfört om Tobinskatten. Jag tillstyrker därmed motion Fi251 (v) yrkandena 1 och 2. Motionerna Fi202 (m) yrkandena 1–9, U263 (mp) yrkande 8, U294 (fp) yrkande 13, U322 (m) yrkande 5, Fi12 (fp) yrkandena 1 och 2 och Fi264 (mp) yrkandena 1–7 avstyrks.

2. Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt, punkt 2 (mp)

av Yvonne Ruwaida (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om Tobinskatt. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2002/03:U263 yrkande 8 och 2003/04:Fi264 yrkandena 1–7 och avslår motionerna 2002/03:Fi202 yrkandena 1–9, 2002/03:U294 yrkande 13, 2002/03:U322 yrkande 5, 2003/04:Fi12 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:Fi251 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

De senaste decenniernas globalisering av marknaderna har lett till ett kraftigt ökat antal finansiella kriser. Mellan 1980 och 1998 inträffade 114 bank- och finanskriser, enligt Världsbankens uppgifter, och 1990-talet har präglats av flera omfattande valutakriser. Omsättnings hastigheten på ett kapital som inte längre har direkt koppling till produktion är svindlande. Den globala valutahandeln omsätter dagligen ca 1 785 miljarder dollar. Valutahandeln i världen är i dag ca 50 gånger större än varuhandeln.

Kriserna har varit enormt kostsamma, både ekonomiskt, socialt och ekologiskt.

För att bromsa den växande spekulationsekonomin och underlätta för det politiska systemet att återta kontrollen över marknaderna anser jag att Sverige bör arbeta fram en strategi för att införa en global skatt på valutatransaktioner, en s.k. Tobinskatt. Skatteförslaget har under de senaste åren fått ett brett stöd från den framväxande globala rättviserörelsen men även från olika länders parlament och från t.ex. presidenterna i Brasilien, Chile och Frankrike. Intäkterna från skatten bör bl.a. användas för att finansiera FN:s millenniemål, vars första prioritet är att avskaffa extrem fattigdom och hunger.

Sveriges strategi bör bygga på det förslag till fördrag om en global transaktionskatt som utarbetats av forskare vid Network Institute for Global Democratization. Enligt fördraget behövs ingen internationell enighet för att skatten ska kunna införas utan den kan träda i kraft när 30 länder har anslutit sig eller när ett antal stater som motsvarar minst 20 % av den globala valutamarknaden är med. Som ett led i detta bör Sverige därför i EU-kretsen driva frågan om att EU är en lämplig grupp av länder som kan gå i bräschen för att införa Tobinskatten. Den svenska regeringen och Sida bör också ta initiativ till en dialog med folkrörelser från syd och nord i syfte att ta fram konkreta förslag på hur de resurser Tobinskatten genererar ska fördelas.

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad jag anfört om Tobinskatten. Jag tillstyrker därmed motionerna U263 (mp) yrkande 8 och Fi264 (mp) yrkandena 1–7. Motionerna Fi202 (m) yrkandena 1–9, U294 (fp) yrkande 13, U322 (m) yrkande 5, Fi12 (fp) yrkandena 1 och 2 och Fi251 (v) yrkandena 1 och 2 avstyrks.

3. Åtgärder för finansiell stabilitet samt IMF:s verksamhet, punkt 3 (v, mp)

av Lars Bäckström (v) och Yvonne Ruwaida (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om finansiell stabilitet. Därmed bifaller riksdagen delvis motion 2003/04:Fi251 yrkandena 3 och 4 och avslår motionerna 2002/03:U322 yrkande 4 och 2003/04:Fi12 yrkande 3.

Ställningstagande

Vi anser att det är bra att regeringen har tagit fram en strategi för Sveriges agerande i internationella organisationer när det gäller åtgärder för att öka den globala finansiella stabiliteten. De förslag som presenteras i skrivelsen stämmer i många stycken överens med vad vi anser är nödvändiga åtgärder för att förhindra och hantera finansiella kriser.

Däremot anser vi bl.a. att Sverige mer kraftfullt än vad som anges i skrivelsen bör verka för att förändra och reformera de krav som IMF och Världsbanken ställer på enskilda länder i samband med långivning. Dagens mycket hårdföra krav på ekonomisk och strukturell anpassning, i form av t.ex. långtgående avregleringar av marknader, får ofta allvarliga sociala och ekologiska konsekvenser. Ibland har också kraven förvärrat den akuta krisen i det aktuella landet eller området. De enskilda ländernas möjlighet att själva bestämma vilken ekonomisk politik som krävs och vilka ekonomisk-politiska instrument som ska användas för att häva en kris och uppnå finansiell stabilitet bör öka.

Sverige bör i detta sammanhang också ta initiativ till en bred internationell diskussion om vilka institutioner och regelverk som krävs för att inte 1980- och 1990-talens spekulativa ekonomiska klimat ska upprepas. Tonvikten i en sådan diskussion bör ligga på att upprätta finansiella verktyg som premierar stabilitet, ekologisk uthållighet och en utjämning av ekologiska, sociala och ekonomiska klyftor mellan länderna. FN är det bästa forumet för sådana diskussioner.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi anfört om åtgärder för finansiell stabilitet. Vi tillstyrker därmed delvis motion Fi251 yrkandena 3 och 4. Motionerna U322 (m) yrkande 4 och Fi12 (fp) yrkande 3 avstyrks.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2002/03:118 Spelregler för globala marknader – svensk strategi för ökad internationell finansiell stabilitet.

Följdmotion

2003/04:Fi12 av Karin Pilsäter m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om globaliseringens betydelse för de fattiga ländernas utveckling.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen i internationella forum skall arbeta emot den s.k. Tobinskatten.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ökad öppenhet, en bra tillsyn, skuldaviseringar och strukturella reformer bör prioriteras i Sveriges ställningstaganden i internationella finansiella frågor.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2002

2002/03:Fi202 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Tobinskatten är ett handelshinder för pengar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tanken på en ny och global beskattningsnivå bör avvisas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det inte finns någon global beslutsinstans som är myndig eller är lämplig att fatta beslut om, administrera eller upprätthålla Tobinskatten.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det inte finns någon global instans som är lämplig eller myndig att besluta om användningen av eventuella intäkter från en Tobinskatt.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att de ökade kostnader och risker för internationella investerare som en Tobinskatt skulle föra med sig drabbar investeringar i utvecklingsländerna hårdast.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om de negativa effekterna av en Tobinskatt på utvecklingsländernas ekonomier.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Tobinskatten och EG-rätten.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Tobinskattens demokratiska problem.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Tobinskatten leder till att valutahandel flyttar till skatteparadis.

2002/03:U263 av Lotta N Hedström m.fl. (mp):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Tobinskatten.

2002/03:U294 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en internationell skatt på valutatransaktioner.

2002/03:U322 av Bo Lundgren m.fl. (m):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i IMF skall verka för en kod för transparenta och öppna finansmarknader.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en s.k. Tobinskatt, ett slags tull på kapitalrörelser till utländer, med kraft bör motarbetas.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003

2003/04:Fi251 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i internationella sammanhang agerar för att det införs en transaktionsavgift på valutahandeln, en s.k. Tobinskatt.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i internationella sammanhang bör agera för att en s.k. Tobinskatt kombineras med en högre avgift när valutakurser rusar i väg uppåt eller nedåt utanför en viss spännvidd.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i internationella sammanhang bör verka för att hindra IMF och Världsbanken från att försöka påtvinga enskilda länder en viss form av ekonomisk politik.

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör ta initiativ till en internationell diskussion om vilka institutioner och regelverk som behövs för att inte 1980- och 1990-talens spekulationskaruseller skall upprepas och att tonvikten här bör ligga på att upprätta finansiella verktyg som premierar stabilitet, ekologisk uthållighet och en utjämning av ekologiska, sociala och ekonomiska klyftor mellan länder.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att öka insynen och rapporteringen från den nordisk-baltiska representationen.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen årligen bör rapportera till riksdagen om Sveriges agerande i IMF och Världsbanken och att ansvarig minister inför varje vår- och höstmöte bör diskutera den svenska linjen så att denna också blir offentliggjord för allmänheten.

2003/04:Fi264 av Lotta N Hedström m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att skyndsamt utreda en svensk strategi för Tobinskatt.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att utredningen bör utgå från förslagen i Draft Treaty on Global Currency Transaction Tax.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att inbjuda alla länder till ett konvent om Tobinskatt för att utröna intresset för ett konventionsarbete.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Sverige i EU-kretsen bör driva frågan om EU som lämplig startgrupp.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att i EU, i likhet med Frankrike, deklarera sin avsikt att stödja ett arbete för Tobinskatt, så snart upplutning av flera länder finns.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att en registrering av alla internationella finansiella transaktioner bör påbörjas i Sverige och bland EU:s medlemsstater.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att regeringen och Sida bör ta initiativ till en dialog med folkrörelser från syd och nord för att ta fram konkreta förslag på hur de resurser som en Tobinskatt genererar skall fördelas.

BILAGA 2

Utrikesutskottets yttrande 2003/04:UU2y

Spelregler för globala marknader – svensk strategi för ökad internationell finansiell stabilitet

Till finansutskottet

Finansutskottet har berett utrikesutskottet tillfälle att avge yttrande över regeringens skrivelse 2002/03:118 *Spelregler för globala marknader – svensk strategi för ökad internationell finansiell stabilitet*.

Utrikesutskottet har beslutat att avge yttrande samt att, under förutsättning av finansutskottets medgivande, med detta yttrande överlämna motionerna 2002/03:Fi202 (m) yrkandena 3, 4 och 6 samt 2002/03:U263 (mp) yrkande 8 till finansutskottet.

Regeringens skrivelse lämnas mot bakgrund av vad finansutskottet anfört i betänkande 2000/01:FiU25 *Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt*. Utrikesutskottet avgav yttrande 2000/01:UU3y i det ärendet.

Utskottet

Utskottets beredning av ärendet

Yttrandet har arbetats fram av utskottets arbetsgrupp för bankfrågor. Bankgruppen har bl.a. tagit del av en rapport från Holger Gustafsson (kd), ledamot av utskottet och bankgruppen, om ett möte i *Parliamentary Network on the World Bank (PNoWB)* i mars 2003. Vidare har uppsatsen *Globalisation and democracy* av Carl B Hamilton (fp), också ledamot av utskottet och bankgruppen, tjänat som underlag för bankgruppens arbete.¹

Information om Världsbanken och IMF har inhämtats under utskottets besök i Washington i januari 2004 och vid en konferens om Bretton Woods-institutionerna som hölls i riksdagen den 28 januari 2004. Konstitutionsutskottets utfrågning om EU och den parlamentariska demokratin den 3 februari 2004 belyste också frågor som diskuteras i detta yttrande.

¹”Globalisation and Democracy”, i Baldwin, R och Winters, L.A. (red), *Challenges to Globalisation*, University of Chicago Press, utkommer 2004.

Inledning

Regeringen redovisar i skrivelse 2002/03:118 *Spelregler för globala marknader – svensk strategi för ökad internationell finansiell stabilitet* en globaliseringsstrategi som ska utgöra grunden för Sveriges agerande i olika internationella församlingar. Utskottet behandlar inledningsvis några aspekter på parlamentets roll i den internationella politiken. Därefter behandlar utskottet motionerna och skrivelsen.

Parlamentets roll

Riksdagen hanterar allt fler internationella frågor i sitt dagliga arbete. Inom skilda politikområden aktualiseras internationella aspekter. Det internationella beroendet skapar både begränsningar och möjligheter. I en formell mening kan internationaliseringen synas begränsa utrymmet för riksdagens beslutsfattande. Reellt skapar dock internationaliseringen utrymme samt nya förutsättningar för riksdagen och dess ledamöter att utöva påverkan också på andra arenor än den nationella.

Samtidigt som internationella frågor har blivit allt viktigare för parlamentets vardagliga arbete har parlamenten blivit allt viktigare i den internationella politiken. Många internationella organisationer söker på olika sätt relatera till parlament och parlamentariker. Utvecklingen kan uppfattas som att internationella organisationer försöker skapa ökad legitimitet för den egna verksamheten, men inspiration kan också ha hämtats från den framgångsrika växelverkan mellan ministerråd och parlamentarikerförsamling som finns inom organisationer såsom Europarådet.

Internationella finansieringsinstitutioner och parlament

Ett exempel på den ökade parlamentariska aktiviteten i frågor kring internationella finansieringsinstitutioner är *Parliamentary Network on the World Bank (PNoWB)*. *PNoWB* är ett parlamentariskt nätverk som anordnat årliga möten sedan år 2000. Nätverket har bildats på initiativ av parlamentariker. Riksdagen har deltagit med en eller två deltagare vid varje möte, senast den 15–16 februari 2004 i Paris.

En bakgrund till nätverket är att Världsbankens arbetsmetoder och prioriteringar i den globala miljön har utsatts för kraftfull kritik av NGO:er (*non-governmental organizations*) och gatudemonstrationer. I syfte att arbeta med större öppenhet och i dialog med medborgarna globalt söker banken någon form av parlamentariskt forum för dialog. Genom att vända sig till parlamentariker vinner man högre legitimitet.

Konferensen kan inte ses som en parlamentarisk församling i sig, utan i stället som ett löst sammansatt nätverk med parlamentariker som har ett speciellt intresse för den typ av bistånd och utveckling som Världsbanken

förväntas bidra med. Det är en konferens där Världsbanken möter både givarländernas och mottagarländernas parlamentariker i ett försök till konstruktiv dialog kring komplicerade problem.

Också Internationella valutafonden (IMF) söker utveckla kontakterna med nationella parlamentariker.² Inom IMF har en arbetsgrupp tillsatts i detta syfte. IMF har arbetat nära *PNoWB* bl.a. genom att anställda vid IMF har deltagit i de årliga möten som anordnats av *PNoWB*. När frågor av intresse för IMF har diskuterats vid konferenser anordnade av Interparlamentariska unionen (IPU) har IMF deltagit som observatör. Vidare har IMF anordnat seminarier i enskilda länder, bl.a. i Zambia, Indonesien och Kenya, i syfte att förklara IMF:s roll för parlamentariker.

Utskottet vill framhålla att det är angeläget att söka legitimitet för ett effektivt bistånd hos bl.a. givarländernas medborgare genom ett engagemang från deras valda parlamentariker.

Parlamentarikers respektive intressegruppers aktivitet

Enskilda organisationer, s.k. NGO:er, är ofta aktiva i internationella sammanhang, t.ex. genom att de anordnar möten i anslutning till större internationella konferenser. Detta är i sig positivt.

Utskottet vill dock framhålla att parlamentariker är folkvalda. De har därigenom i allmänna val vunnit en legitimitet som företrädare för medborgarna i sitt hemland som NGO:er helt saknar. Trots detta har påtryckargrupper, som kan vara ett slag av NGO:er, normalt större genomslag i de opinionsbildnings- och inflytandeprocesser som föregår besluten i internationella sammanhang. Från demokratisk synpunkt är detta problematiskt bl.a. därför att det kan leda till en falsk föreställning om folklig förankring av beslut, när förankringen i stället skett hos en grupp aktivister utan definierat mandat eller ur demokratisk synpunkt säkra interna beslutprocesser och av vilka ansvar ej kan utkrävas.

Folkets valda representanter bör ha möjlighet att tidigt och i relevanta forum delta i den strategiska opinionsbildning som får betydelse för förhållandena i respektive hemländer. Alternativet är att parlamentarikerna i samband med ratifikation eller antagande av följdlagstiftning i det egna parlamentet bara kan acceptera eller förkasta dokument i sin helhet, vilka de själva inte kunnat påverka annat än marginellt men som starkt influerats av intressegrupper.

Riksdagsledamöters möjlighet att delta i internationella konferenser

Utskottets resonemang om parlamentarikers legitimitet innebär att det är viktigt att riksdagens ledamöter har möjlighet att delta i internationella konferenser. Det är inte tillfredsställande om det främst är påtryckargrupper med stora ekonomiska resurser som kan göra sin röst hörd.

²*Report of the Working Group of IMF Executive Directors on Enhancing Communication with National Legislators*. 15 januari 2004.

Riksdagen bör således avsätta tillräckliga finansiella resurser för detta ändamål. Vid beslut om vilka ledamöter som ska delta bör beaktas vikten av att politiska åsiktsskillnader avspeglas, men också att den tyngd väljarna givit åt olika uppfattningar får genomslag. En jämn könsfördelning ska eftersträvas.

En bedömning av vilka konferenser som riksdagens ledamöter ska delta i bör göras mot bakgrund av flera faktorer. Frågor där riksdagen särskilt har engagerat sig är viktiga att följa upp internationellt. Samtidigt kan andra frågor, som riksdagen ännu inte uppmärksammat, vara angelägna att informera sig om. En avvägning får också göras mot i vilken utsträckning parlamentarikerna kan förväntas få tillfälle att utöva inflytande, formellt eller informellt. Mindre meningsfulla konferenser ska undvikas.

Inte minst konferenser om internationell finansiell stabilitet kan beröra flera utskott. Det är då viktigt att finna former som innebär att alla berörda utskott engageras. Det kan röra sig om så enkla saker som att återrapporteringen sker inte bara till det utskott som skickat representanter utan till samtliga berörda utskott.

Riksdagsstyrelsen har tidigare gjort ställningstaganden som ligger i linje med vad utskottet anfört i denna del.

Parlamentariker i internationella sammanhang

Enskilda riksdagsledamöter som uppträder i internationella sammanhang kan inte binda riksdagen. Det torde dock vara en styrka i internationella sammanhang att kunna hänvisa till en riksdagens ståndpunkt i de frågor som diskuteras. Det är naturligt att riksdagens ledamöter söker olika vägar, också på den internationella arenan, i syfte att vinna genomslag för riksdagens uppfattningar i skilda frågor. En ökad internationell aktivitet kan i sig vara ett incitament för riksdagen i dess helhet att ägna internationella frågor ökad uppmärksamhet i det vardagliga arbetet. Om riksdagens syn på olika frågor sprids internationellt blir arbetet i riksdagen med frågorna mer relevant. Det är därför viktigt att de riksdagsledamöter som deltar i t.ex. en viss interparlamentarisk konferens är väl förtrogna med riksdagens beslut i de frågor som ska diskuteras. Regeringens särskilda roll i utrikespolitiken måste naturligtvis respekteras.

Vid WTO:s ministermöte i Singapore i december 1996 gavs ett intressant exempel på parlamentariskt inflytande. Dåvarande handelsministern, som ledde den svenska delegationen, har i ett tal redovisat följande:

I delegationen ingick två riksdagsledamöter, en socialdemokrat och en moderat, som dessutom var ledamöter i riksdagens EU-nämnd. Detta gjorde att jag genom sammansättningen av delegationen kunde förvissa mig om parlamentarisk förankring när det blev nödvändigt. Jag frågade helt enkelt om de, på vägar av sina partigrupper, var emot att jag röstade på ett visst sätt i slutförhandlingarna. Det är samma formulering som EU-nämndens ordförande använder för att konstatera att det inte finns en

majoritet emot regeringens föreslagna agerande i ministerrådet. Ett nekande besked från parlamentsledamöterna i Singapore gav mig ett väsentligt mandat.³

Detta är ett exempel på hur parlamentariker kan medverka i internationella processer.

Utskottet vill vidare erinra om att internationella frågor är lättare att förankra nationellt om valda parlamentariker kan få insyn och kunskap internationellt. Parlamentarikernas internationella arbete måste återkopplas till den nationella debatten. För riksdagens del innebär det att det ska ske en återkoppling till riksdagen sedan riksdagsledamöter deltagit i internationella konferenser.

Om de internationella erfarenheterna kan utnyttjas i den nationella politiken ökar också incitamenten för att vara aktiv i internationell politik. Koppling mellan internationell och nationell politik innebär att internationell aktivitet bör värdesättas nationellt. Det är viktigt att kunskap om de insatser som görs av parlamentariker internationellt sprids också nationellt.

Frågan om demokrati på internationell nivå kan ibland leda till krav på att organisationer som WTO och Världsbanken ska vara mer demokratiska. Det är dock oklart vad det är som åsyftas med detta. Är det demokratiskt att Maltas knappt 400 000 invånare har samma inflytande som Kinas nära 1,3 miljarder invånare? Varför ska icke-demokratiska länder ha samma inflytande som demokratiska länder, om det är demokrati som eftersträvas?

Riksdagens och regeringens dialog

I det föregående har utskottet argumenterat för vikten av att enskilda parlamentariker är aktiva i internationella sammanhang. Riksdagen bör också föra en löpande dialog med regeringen.

Utskottet vill hänvisa till sitt tidigare ställningstagande att regeringen bör verka för att folkets valda representanter får vederbörliga påverkansmöjligheter såväl i förberedelsefasen inför betydelsefulla internationella konferenser (exempelvis inom kommittéer som förbereder sådana konferenser) som när dessa konferenser genomförs (bet. 2001/02:UU4 s. 16).

Utskottet vill särskilt betona att när det gäller viktigare internationella konferenser som den svenska regeringen anordnar är det en självklarhet att riksdagsledamöter erbjuds utrymme att delta och påverka.

Vid konferensen om Bretton Woods-institutionerna i riksdagen den 28 januari 2004 framhöll flera talare vikten av att stärka det parlamentariska inflytandet. Statsrådet Gunnar Lund anförde att regeringen har som ambition att ha en närmare dialog med riksdagen. Inför årsmötena i IMF och Världsbanken borde det, enligt statsrådet, tas kontakt mellan riksdagen och regeringen. För närvarande finns en sådan kontakt mellan regeringen och intresseorganisationerna.

³Björn von Sydow *Decision making in a European Perspective* (tal 1997-06-14).

Utskottet välkomnar utvecklade kontakter mellan riksdag och regering i dessa frågor. Som utskottet anfört ovan har parlamentariker mer demokratisk legitimitet än intresseorganisationer och en ordning där intressegrupper har större inflytande än riksdagen över Sveriges agerande i Bretton Woods-institutionerna är olämpligt.

Utskottet förutsätter således att regeringen utvecklar en närmare dialog med riksdagen kring dessa frågor. Regeringen bör ta initiativ till en diskussion om formerna för dialogen.

Utskottet vill i detta sammanhang erinra om riksdagens tillkännagivande i betänkande 2003/04:UU3 *Sveriges politik för global utveckling* (s. 160):

Flera motioner efterfrågar ett ökat inflytande för riksdagen. Utskottet noterar att Världsbanken initierat ett flertal möten med parlamentariker för att öka dessa aktörers intresse för och inflytande över bankens verksamhet. Utskottet välkomnar detta men anser samtidigt att det är angeläget att den svenska riksdagen av regeringen informeras om och kan påverka bankens arbete. Utskottet anser att detsamma bör gälla för IMF och de regionala bankerna. Utskottet anser det därför angeläget att regeringen med regelbundna intervall för riksdagen, i en särskild skrivelse, redovisar hur arbetet i dessa institutioner förlöper och vilka de svenska prioriteringarna är. Riksdagen får därigenom möjlighet att delge sina synpunkter på regeringens arbete i de olika bankerna och finansieringsinstitutionerna. Detta bör ges regeringen till känna.

Den skrivelse som riksdagen beställt torde jämte kontakterna inför institutionernas årsmöten skapa goda förutsättningar för riksdagen att få insyn och kunna utöva inflytande. Det ligger också i regeringens intresse att förankra de ståndpunkter som framförs internationellt. Det är en styrka att kunna hänvisa till att ståndpunkterna är förankrade.

Utskottet övergår nu till att behandla skrivelsen och motionerna.

Tobinskatten – global skatt på valutatransaktioner

Skrivelsen

Regeringen erinrar i skrivelsen om att 1990-talets kriser, och då särskilt Asienkrisen, har medfört en intensifierad debatt om finansiell stabilitet. Det som i dagligt tal kallas för globaliseringen har ofta hamnat i centrum för debatten. Genom globaliseringen har de nationella finansiella marknaderna integrerats och omfattningen av de globala kapitalflödena har ökat dramatiskt.

Debatten kring den finansiella globaliseringen och behovet av att främja finansiell stabilitet har ånyo väckt intresset för förslaget om en omsättningskatt på valutatransaktioner. Professor James Tobin lanserade på 1970-talet en nygammal idé om omsättningskatt på valutatransaktioner. Förslaget syftade i första hand till att skapa större handlingsutrymme för länder att bedriva en självständig finans- och penningpolitik. Frågan om finansiella kriser var av underordnad betydelse i Tobins resonemang, liksom frågan om skatteintäkterna. Det är emellertid dessa två aspekter av förslaget som rönt störst uppmärksamhet på senare år.

Det råder starkt delade uppfattningar huruvida valutamarknadens omsättning är en väsentlig orsak till finansiella kriser och om förslaget om en Tobinskatt skulle kunna motverka uppkomsten av sådana kriser. Debatten om skatten har varit mest framträdande i Europa och Kanada. Frankrikes president Jacques Chirac och f.d. premiärminister Jospin gjorde uppmärksammade uttalanden till stöd för Tobinskatten. Tysklands förbundskansler Schröder har manat till debatt i EU, men har samtidigt framhållit att han är tveksam till Tobinskatten. I november 2001 fattade Frankrikes nationalförsamling ett principbeslut om att Frankrike ska införa en Tobinskatt så snart som samtliga EU:s medlemsländer ställer sig bakom förslaget. På liknande sätt antog Kanadas federala parlament i mars 1999 ett positivt, men icke bindande, uttalande om en transaktionsskatt på den internationella valutahandeln.

Andra har intagit en mer kritisk hållning till förslaget. Den europeiska kommissionen presenterade i mars 2002 för EU:s finansministrar en globaliseringsrapport som bl.a. berör Tobinskatten. Kommissionen pekade på att en Tobinskatt, tväremot Tobins avsikt, riskerar att öka fluktuationerna i valutakurser. En stor del av de kortsiktiga valutatransaktionerna har nämligen en stabiliserande funktion. Varje valutatransaktion med en bakomliggande kapital- och varutransaktion ger upphov till en lång rad affärer mellan olika banker där valutahandlare i flera led försöker täcka risken av valutatransaktionen. En Tobinskatt skulle därmed kunna leda till ökade risker och verka destabiliserande på valutamarknaderna. Dessutom drog kommissionen slutsatsen att en Tobinskatt sannolikt är för begränsad för att avskräcka valutaspekulanter eller kapitalflykt vid förväntningar om en devalvering, och det är just vid sådana tillfällen som valutaroelserna blir som häftigast.

Europaparlamentet har också behandlat frågan vid ett flertal tillfällen. Parlamentet höll bl.a. en diskussion om Tobinskatten redan 1993, efter krisen för det europeiska växelkursamarbetet, EMS. I mars 1999 lade parlamentet fram en ingående rapport om Tobinskatten. Rapporten var kritisk till påståendet att en Tobinskatt skulle bidra till minskad risk för valutakriser medan inkomsterna av en skatt antogs vara betydande. Med hänvisning till problemen med att införa en skatt på valutatransaktioner drog rapporten också slutsatsen att en Tobinskatt måste införas på global nivå för att nå syftet att öka den finansiella stabiliteten.

Samma slutsats drog G7-ländernas finansministrar i ett uttalande om Tobinskatten vid toppmötet i Genua i juli 2001. De menade att skatten kan öka den finansiella instabiliteten om det inte råder en global överenskommelse om att införa den. Dessutom pekade G7-länderna på risken för att skatten bidrar till ökade växelkursfluktuationer, att den inte är tillräckligt avskräckande för att motverka kapitalflykt och att den drabbar samtliga former av kortfristiga kapitalflöden och därmed är skadlig för tillväxten.

Också i internationella organisationer har förslaget om Tobinskatten diskuterats vid flera tillfällen, men då mer med utgångspunkt i skattens eventuella inkomstbringande fördelar. Framför allt har skatten behandlats inom ramen för FN. Den s.k. Carlsson - Ramphal - kommissionen (1995) presenterade

bl.a. Tobinskatten som ett sätt att finansiera FN:s bistånd och annat utvecklingsbistånd. Rapporten underströk också behovet av att beakta de många praktiska problem som finns med förslaget. På senare tid aktualiserades frågan om skatt på valutatransaktioner i förberedelserna inför det s.k. högnivåmötet om utvecklingsfinansiering, UN Conference on Financing for Development, som ägde rum i mars 2002 i Monterrey, Mexiko.

Regeringen anför att det således råder mycket delade uppfattningar om huruvida Tobinskatten skulle vara ett effektivt medel för att motverka finansiella kriser. Vissa har förkastat förslaget. Andra pekar på olösta frågor som förslaget aktualiserar. Stort samförstånd råder emellertid om att en eventuell Tobinskatt kräver en global överenskommelse. Skatten måste vara baserad på ett multilateralt åtagande från alla relevanta länder i det finansiella systemet. Därmed är Tobinskattens införande avlagt i dagsläget.

Samma sak gäller en rad andra förslag som, i likhet med Tobinskatten, lagts fram i kölvattnet av Asienkrisen. Bland annat har förslag formulerats om växelkurssamarbete mellan USA, EU och Japan, en global centralbank, en form av internationell finansinspektion, eller ett offentligt försäkringsbolag för att skydda privata investerare mot betalningsinställelser på skuld.

Det råder i många fall tveksamhet om fördelarna med dessa förslag och om olika praktiska aspekter av dem. Det har därför inte hittills varit möjligt att nå en överenskommelse om att genomföra den här typen av reformer. Därmed har behovet ökat av att undersöka andra vägar att främja finansiell stabilitet som inte i första hand förutsätter nya institutionsbyggen eller fullständig global enighet. När vi värderar och prioriterar olika sätt att främja internationell finansiell stabilitet, måste vi beakta de frågetecken kring Tobinskattens förmåga att uppnå avsedda effekter liksom det faktum att den förutsätter internationell enighet. Andra vägar att förebygga och hantera finansiella kriser bör ges prioritet.

Motionerna

I flera motioner diskuteras Tobinskatten. I motionerna 2003/04:Fi12 av Karin Pilsäter m.fl. (fp), 2002/03:Fi202 av Sten Tolgfors (m), 2003/04:U322 av Bo Lundgren m.fl. (m) samt 2002/03:U294 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) avvisas tankarna på en Tobinskatt. Stöd för Tobinskatt uttrycks i motionerna 2003/04:Fi251 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) samt 2002/03:U263 och 2003/04:Fi264, båda av Lotta N Hedström m.fl. (mp).

Utskottet

Utskottet har tidigare anförts att de problem som tas upp i debatten om Tobinskatten är väsentliga för den internationella utvecklingen i stort, inte minst eftersom de utgör aspekter på vad som kommit att kallas globaliseringen (yttr. 2000/01:UU3y). Problemen hänger inbördes samman och det har föreslagits en rad olika medel, däribland införandet av en Tobinskatt, för att komma till rätta med dem.

Som regeringen konstaterar råder det mycket delade uppfattningar om huruvida Tobinskatten skulle vara ett effektivt medel för att motverka finansiella kriser. Vissa har förkastat förslaget medan andra pekar på olösta frågor som förslaget aktualiserar. Stort samförstånd råder emellertid om att en eventuell Tobinskatt kräver en global överenskommelse. Skatten måste vara baserad på ett multilateralt åtagande från alla relevanta länder i det finansiella systemet. Därmed är Tobinskattens införande i praktiken en omöjlighet.

Man måste beakta den omfattande kritiken av inte bara Tobinskattens förmåga att uppnå avsedda effekter utan också det faktum att den förutsätter total internationell enighet. Regeringen pekar i skrivelsen på andra vägar att förebygga och hantera finansiella kriser. Dessa vägar bör användas.

Utskottet finner inte någon riksdagens åtgärd påkallad med anledning av motionerna.

Åtgärder för finansiell stabilitet samt IMF:s och Världsbankens verksamhet

Skrivelsen

Regeringen anför i skrivelsen att Mexikokrisen och Asienkrisen blev väckarklockor för det internationella samfundet. Sedan dess pågår ett intensivt och omfattande arbete för att öka stabiliteten i det globala finansiella systemet. Det handlar om att förebygga kriser, men också om att hantera de kriser som trots allt kommer att uppstå i framtiden.

Det finns inga enkla lösningar. Olika kriser och länder kräver olika typer av insatser. För att nå resultat krävs en bred uppsättning åtgärder och att ett stort antal länder respekterar dem. Att förstärka det finansiella systemet är en fortlöpande process. Regeringen välkomnar den internationella diskussion som tagit fart om vilken typ av åtgärder som är lämpliga för att främja finansiell stabilitet på lång sikt, men strävar samtidigt efter att åstadkomma förbättringar inom existerande strukturer.

Regeringens strategi för främjandet av finansiell stabilitet identifierar fyra övergripande områden där reformarbetet behöver drivas vidare:

- Regelverk
- Kapitalflöden
- Krishantering
- Styrformer.

Regeringen presenterar ett antal förslag inom respektive område.

Regelverk

- Utvärderingen och vidareutvecklingen av existerande regelverk och tillsyn av de finansiella marknaderna måste fortsätta. Reglerna måste hålla jämna steg med den snabba utvecklingen på de finansiella marknaderna.

- Införandet av redan utarbetade minimiregler inom det finansiella området måste intensifieras. Införandet ska i första hand ske på frivillig basis med hjälp av bistånd och under övervakning av IMF. Däremot behövs olika typer av påtryckningar från det internationella samfundet för att få de länder som brister i genomförande att införa minimireglerna. Dessutom krävs tvingande åtgärder mot de länder som underlättar eller direkt inbjuder till missbruk av det finansiella systemet, i form av t.ex. penningtvätt.
- För att förbättra utvecklingsländernas möjligheter att införa minimiregler och riktlinjer för tillsyn måste det tekniska biståndet och olika typer av kunskapsstöd till länderna öka. Det svenska biståndet för att främja efterlevnaden av internationella minimiregler och finansiell tillsyn bör höjas. Det kan ske genom ökat stöd till IMF:s tekniska bistånd för genomförande av minimiregler och genom samverkan med t.ex. Världsbanken och de regionala utvecklingsbankerna.
- Kraftfulla åtgärder krävs mot de länder som inte vill införa de internationella minimireglerna och som inte vill samarbeta eller utbyta information med andra länders tillsynsmyndigheter. IMF bör få en mer framträdande roll i övervakningen av dessa länder. Samtidigt måste det gränsöverskridande samarbetet och kunskaps- och informationsutbytet mellan tillsynsmyndigheterna öka.
- Ambitionsnivån i kampen mot penningtvätt måste höjas. Bankernas incitament att kontrollera kontoinnehavare och anmäla misstänkta fall av penningtvätt måste stärkas. Det gäller också samarbetet och informationsutbytet mellan bankerna och myndigheterna i respektive land och mellan olika länder. Analyser bör genomföras om de metoder som utvecklas mot bekämpning av terroristfinansiering även kan användas i bekämpningen av den generella penningtvätten.

Kapitalflöden

- IMF bör fortsätta att identifiera potentiella risker i enskilda medlemsländer samt vidareutveckla metoder för att hantera olika risker. En risk som bör uppmärksammas är ländernas val av växelkurssystem.
- Studier av 1990-talets kriser visar att problem kan uppstå i en situation med fast växelkurs och fria kapitalrörelser. Det visar att tillväxtländer med fast växelkurs bör gå gradvis till väga när de tar bort olika kapitalbegränsningar. Metoder för gradvisa kapitalliberaliseringar som skräddarsys efter enskilda länders förutsättningar och omständigheter bör utvecklas. IMF kan hjälpa länder att liberalisera kapitalrörelserna.
- I vissa situationer kan det vara motiverat att länder inför begränsningar i de kortfristiga kapitalflödena. Det mest kända exemplet är när Chile i början av 1990-talet införde begränsningar av det kortfristiga kapitalflödet. Den internationella acceptansen för denna typ av åtgärder bör öka. Begränsningarna ska vara icke-diskriminerande, marknadsmässiga och

temporära. De måste ingå i ett bredare ekonomiskt åtgärdspaket, och dessutom måste en plan för avveckling av begränsningarna presenteras. IMF bör i dessa sammanhang ha en rådgivande roll.

Krishantering

- IMF bör fortsatt vara den organisation som har det främsta ansvaret för att hantera internationella finansiella kriser genom både utlåning och rådgivning. Grunden i konditionaliteten, dvs. de villkor som IMF ställer på de länder man lånar ut till, bör vara att de villkor som ställs ska rymmas inom IMF:s kärnområden, dvs. makroekonomiska och finansiella frågor. Konditionaliteten bör också bli mer resultatorienterad. Det innebär att villkoren för lån hellre bör utgå i från de resultat man vill uppnå i stället för vilka enskilda ekonomisk-politiska åtgärder som ska genomföras. Därmed ökar flexibiliteten och låntagarländernas ansvar för att själva vidta de åtgärder som krävs för att häva den akuta krisen och skapa en långsiktigt hållbar ekonomisk utveckling. Vidare måste öppenheten öka. Vid en lånesituation måste tydligt framgå vad som är IMF:s krav eller konditionalitet och vilka mål låntagarländerna själva sätter inom ramen för låneprogrammet.
- Den privata sektorns deltagande i och ansvar för finansieringen och hanteringen av finansiella kriser måste öka. Systemet och ramverket för den privata sektorns medverkan måste stärkas och förtydligas. Till exempel bör s.k. standardklausuler i obligationskontrakt användas i större utsträckning. Standardklausuler ökar möjligheterna till omförhandlingar av villkoren i obligationslån.
- En internationell konkurs- eller skuldstruktureringmekanism bör skapas. En sådan mekanism skulle ge en mer ordnad och snabbare skuldstrukturering, eller t.o.m. nedskrivning av skulder, för de länder som hamnat i en ohållbar skuldsituation. Därmed skulle också förloppet vid kriser bli mindre utdraget och den slutliga kostnaden för krisen lägre.

Styrformer

- Arbetet i olika organisationer med att utveckla finansiella standarder och koder behöver samordnas bättre. De organisationer som arbetar med att utveckla minimiregler och riktlinjer bör också utöka antalet medverkande länder. Det kan ske genom samråd eller genom utvidgat medlemskap. Fler tillväxtländer bör inkluderas i arbetet för att öka ländernas motivation att genomföra reformer och införa minimiregler.
- Alla länder ska ha möjlighet att delta i diskussionen om reformeringen av det internationella finansiella systemet. Utvecklingsländerna måste kunna göra sina röster hörda. Därför bör t.ex. utvecklingsländernas formella inflytande i IMF stärkas. Vidare bör utvecklingsländerna ges ökat tekniskt stöd för att effektivisera deras arbete i IMF och förbättra deras kompetens i de frågor som IMF ansvarar för. IMF:s årsmöten bör ges en

- tydlig och förstärkt roll som en global avstämning av åtgärder för förebyggande och hantering av finansiella kriser. Därmed skulle man kunna få en fortlöpande inventering av existerande åtgärder, förslag om nya åtgärder samt en översyn av behovet av resurser för att genomföra åtgärderna.
- För att förbättra regelverken och tillsynen i relevanta tillväxt- och utvecklingsländer krävs utökade resurser. Den privata sektorn bör delta i finansieringen av sådan verksamhet eftersom stabila finansmarknader även ligger i den privata sektorns intresse. En möjlighet är att nå en överenskommelse mellan industriländerna i t.ex. OECD om att höja avgifterna för finansmarknadernas tillsyn och avsätta detta belopp till internationella stödsatser. Denna möjlighet bör utredas närmare.

Motionerna

I motionerna tas olika aspekter av internationell finansiell stabilitet upp.

I motion 2003/04:Fi12 av Karin Pilsäter m.fl. (fp) anförs att Sveriges arbete kring de internationella finansmarknaderna bör inriktas på fem områden. För det första bör Sverige fortsatt verka för ytterligare avregleringar av marknaderna samt för ett ökat stöd till länder som vill öppna sin ekonomi mot omvärlden, för det andra verka för ökad öppenhet. På nationell nivå innebär detta att staters öppenhet kring beslut och mål för den ekonomiska politiken bör öka samt att den ekonomiska statistiken bör bli mer tillförlitlig. Till exempel bör övervägas hur IMF ytterligare kan pressa enskilda länder att offentliggöra de rapporter om landets ekonomiska situation som IMF tar fram. På företagsnivå handlar det om riktlinjer för revision och öppenhet om aktieägare m.m. För det tredje bör Sverige verka för att regler och tillsynsstandarder genomförs, bl.a. genom att arbeta för ökat tekniskt bistånd till t.ex. tillväxtländerna. För det fjärde bör Sverige verka för mer skuldavskrivningar för de fattigaste länderna, och för det femte bör Sverige driva på för en ökad samordning av det internationella reformarbete på det finansiella området som pågår. Vidare bör u-ländernas ställning i IMF och andra internationella forum stärkas, t.ex. vad gäller frågor om öppenhet och finansiell stabilitet. Enligt motionärerna bör det också övervägas att införa en internationell finansinspektion. En alternativ lösning är att IMF:s tillsynsverksamhet tydligare än i dag särskiljs från IMF:s övriga verksamheter (yrkande 3).

I motion 2003/04:U322 av Bo Lundgren m.fl. (m) anförs att den viktigaste lärdomen av u-ländernas finanskriser är att det behövs kraftfulla finansinspektioner och tydliga lagar som reglerar förhållandet på kreditmarknaderna. Banker, försäkringsbolag och andra kreditinstitutioner måste stå fria från ländernas regimer. Risker är annars stora att den offentliga lagstiftningen sätts ur spel genom att statsägda och regimnära banker de facto följer andra och dolda spelregler. Sverige bör därför i IMF verka för en kod för transparenta och öppna finansmarknader så att otillbörlig statlig och annan påverkan på banker och andra finansiella aktörer förhindras (yrkande 4).

I motion 2003/04:Fi251 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) anfördes att IMF och Världsbanken i utlåningssituationer pådyvlat de låntagande länderna hårda ekonomiska program som inte tagit hänsyn till vare sig ländernas betalningsförmåga eller programmens sociala eller ekologiska effekter. Sverige bör därför i internationella sammanhang verka för att hindra IMF och Världsbanken från att påtvinga enskilda länder en viss ekonomisk politik, som t.ex. avregleringar av valutamarknaderna. Varje land bör själva få bestämma vilken politik och vilka verktyg som ska användas för att uppnå finansiell stabilitet (yrkande 3). Regeringen bör också ta initiativ till en internationell diskussion om vilka institutioner och regelverk som behövs för att inte 1980- och 1990-talens spekulationskaruseller ska upprepas. Tonvikten bör ligga på finansiella verktyg som premierar stabilitet, ekologisk uthållighet och utjämning mellan länder (yrkande 4).

I motion 2003/04:Fi251 av Ulla Hoffmann m.fl. (v) anfördes vidare att Sveriges strategi i internationella församlingar måste bli mer öppen och transparent. Till exempel är det viktigt att medborgarna i de nordiska och baltiska länderna får information om hur deras representanter i den nordisk-baltiska representationen agerar i IMF och Världsbanken. I andra länder presenteras årsrapporter om representationens arbete, utfrågningar anordnas och information läggs ut på Internet. Någon sådan ordning finns inte i de nordisk-baltiska länderna. Regeringen bör därför arbeta för att införa en liknande ordning vad gäller den nordisk-baltiska representationen (yrkande 6). Vidare bör regeringen årligen rapportera till riksdagen om Sveriges agerande i IMF och Världsbanken. Inför institutionernas vår- och höstmöten bör också ansvarig minister offentliggöra och diskutera den svenska linjen i olika frågor (yrkande 7).

Utskottet

Utskottet har nyligen behandlat frågor om de internationella finansieringsinstitutionerna i sitt betänkande om Sveriges politik för global utveckling. Utskottet vill erinra om följande uttalande i betänkandet (bet. 2003/04:UU3 s.160):

Världsbanken och IMF har förändrat sin verksamhet väsentligt under de senaste åren och anpassat den till en fördjupad förståelse kring vad som är effektivt utvecklingssamarbete och relevanta makroekonomiska åtgärder i fattiga länder. Verksamheten behöver dock anpassas kontinuerligt till nya rön och förändrade förutsättningar. Utskottet anser det därför viktigt att Världsbanken och IMF fortsätter denna förändringsprocess inklusive ett ökat inflytande för utvecklingsländerna. Sverige har sedan länge drivit en politik för att Världsbanken skall ta mer sociala och miljömässiga hänsyn vid utformningen av sina projekt och program. Sedan 1997 har en omfattande reformprocess genomförts i banken med syfte att effektivisera verksamheten och fokusera tydligare på fattigdomsbekämpning. Världsbanken gör i dag också ambitiösa miljökonsekvensbedömningar och har nyligen även presenterat en miljöstrategi. Utskottet menar att Bretton Woods-institutionerna fyller en viktig funktion, inte minst beträffande den internationella finansiella stabiliteten liksom för finansieringen av fattigdomsbekämpningen.

Utskottet erinrade vidare i betänkandet om att Sverige inom EU har verkat för att ge stöd till en förstärkning och rationalisering av FN-systemet, inklusive de operativa fonderna och specialprogrammen och varit drivande när det gäller att tillförsäkra givarna en effektiv kontroll och insyn i både de ekonomiska processerna och i att stärka koordinering mellan de olika FN-organen, Bretton Woods-institutionerna, WTO och de regionala utvecklingsbankerna.

Utskottet vidhåller sin uppfattning.

Vidare kan utskottet konstatera att motionärernas krav i det nu aktuella ärendet om större öppenhet, förbättrade regelverk och tillsyn och ett ökat inflytande för utvecklingsländerna i IMF i flera avseenden överensstämmer med den syn som regeringen redovisar i skrivelsen.

Utskottet vill också erinra om följande uttalande (bet. 2003/04:UU3 *Sveriges politik för global utveckling* s. 32):

Utskottet menar att demokrati och god samhällsstyrning utgör ett grundläggande huvuddrag i politiken för en rättvis och hållbar global utveckling. Betydelsen av demokrati och god samhällsstyrning har inte lyfts fram tillräckligt i tidigare utvecklingsansträngningar. Demokrati, mänskliga rättigheter och jämställdhet är grundläggande förutsättningar för en rättvis och hållbar global utveckling och de kan sägas vara både mål och medel.

Utskottet anförde också (bet. 2003/04:UU3 s. 170):

Demokrati kräver bl.a. fria val och fungerande politiska partier som kan representera medborgarnas intressen. En viktig aktör i detta arbete är parlamenten och de politiska partierna.

Demokrati och god samhällsstyrning är således av stor vikt.

Man kan diskutera orsakssambanden, men erfarenheten visar att fattigdom och svält är mindre vanligt förekommande i demokratier än i icke-demokratier. En annan aspekt, som erinrades om vid konferensen om Bretton Woods-institutionerna i riksdagen den 28 januari 2004, är att det inte finns några empiriska exempel på att demokratier går i krig med varandra.⁴

I en motion reses frågan om information om den nordisk-baltiska representationens agerande i IMF och Världsbanken. Utskottet har ovan under rubriken *Riksdagens och regeringens dialog* diskuterat hur riksdagens kontakter med regeringen kan utvecklas. Utskottet förutsätter att regeringen söker förbättra informationen både till riksdagen och medborgarna om den nordisk-baltiska representationens agerande.

Motionerna kan med det anförda anses delvis tillgodosedda. Utskottet finner inte skäl till någon riksdagens åtgärd med anledning av motionerna.

Stockholm den 17 februari 2004

På utrikesutskottets vägnar

Urban Ahlin

⁴Levy, J. (2002), "War and Peace" i W. Carlsnaes, T. Rissne och Beth A. Simmons (red.), *Handbook of International Relations*, SAGE Publications, London.

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Urban Ahlin (s), Berndt Ekholm (s), Carl B Hamilton (fp), Carina Hägg (s), Birgitta Ahlqvist (s), Holger Gustafsson (kd), Kent Härstedt (s), Göran Lindblad (m), Cecilia Wigström (fp), Kenneth G Forslund (s), Ewa Björling (m), Lotta N Hedström (mp), Sermin Özürküt (v) och Kaj Nordquist (s).

Avvikande meningar

1. Tobinskatt

Lotta N Hedström (mp) och Sermin Özürküt (v) anför:

Fria och globala marknader ger inte bara guld utan också högst påtagliga kostnader och nackdelar. Företag och länder tvingas till en mördande konkurrens där man för att överleva tvingas tumma på miljö, anständighet och medmänsklighet.

Som många namnkunniga ekonomer konstaterat – se t.ex. Tobin (2001), Eichengreen (2000), Krugman (1999) och Stiglitz (1999) – har globaliseringen lett till alltmer omfattande finanskriser och till att behovet av kapitalregleringar fått förnyad aktualitet. Finanssektorn drabbades enligt Världsbanken mellan 1980 och 1998 av 114 bank- och finanskriser. Under 1990-talet inträffade flera omfattande valutakriser. Detta bevisar att den s.k. effektiva marknaden inte existerar i sinnevärlden. Omsättningshastigheten på ett kapital som inte längre har direkt koppling till äkta produktion är svindlande. Den globala valutahandeln omsätter dagligen ca 1 785 miljarder dollar.⁵ Valutahandeln i världen är i dag ca 50 gånger större än varuhandeln.

Därför har förslaget om införandet av en skatt, ca 0,1 % på varje transaktion, på globala valutatransaktioner, en s.k. Tobinskatt, fått brett stöd, inte bara inom den framväxande globala rättviserörelsen utan också av presidenterna i Brasilien, Frankrike och Chile. De avslutade nyligen ett besök hos FN:s generalsekreterare där de framlade förslag om införande av en skatt på valutatransaktioner för att finansiera en fond att användas till hungerbekämpning i enlighet med FN:s millenniemål.

Syftet med skatten är dels att bromsa spekulatjonen, dels att generera inkomster till finansiering av FN:s millennieutvecklingsmål som har som första prioritet att avskaffa extrem fattigdom och hunger. I ett första steg mot förverkligandet av global skatt på valutatransaktioner räcker det med att ett antal länder visar vägen.

Tobinskatten står och faller inte med att alla länder ansluter sig. Tvärtom. Därför är det viktigt att länder som Sverige står upp och kämpar för förslaget. Ett förslag till fördrag finns redan framtaget. Det ska vara öppet för alla länder att ansluta sig till fördraget, men det behövs inte någon global enighet. Det ska träda i kraft när 30 länder har anslutit sig eller när ett antal stater motsvarande minst 20 % av den globala valutamarknaden är med. Denna grupp länder kan

⁵Bank for International Settlements <http://www.bis.org/press/p011009.pdf>

starta när som helst, det enda som behövs är att ett land tar initiativ. Heikki Patomäki, professor vid Nottingham Trent University har i boken *Democratizing globalisation*⁶ utvecklat en modell för Tobinskatten enligt vilken det skulle räcka med ett 30-tal länder för att inleda ett Tobin-skattsamarbete.

Innan Patomäkis modell avvisats finns det ingen anledning att avfärda Tobinskatten på grund av föreställningen att den kräver global uppslutning. Innan Patomäkis modell avvisats finns det ingen anledning att misstro Tobinskatten som ett effektivt medel för att den kräver global uppslutning.

2. Åtgärder för finansiell stabilitet samt IMF:s och Världsbankens verksamhet

Sermin Özürküt (v) anför:

IMF och Världsbanken har i utlåningssituationer pådyvlat de låntagande länderna hårda ekonomiska program som inte tagit hänsyn till vare sig ländernas betalningsförmåga eller programmens sociala eller ekologiska effekter. Sverige bör därför i internationella sammanhang verka för att hindra IMF och Världsbanken från att påtvinga enskilda länder en viss ekonomisk politik, som t.ex. avregleringar av valutamarknaderna. Varje land bör självt få bestämma vilken politik och vilka verktyg som ska användas för att uppnå finansiell stabilitet. Regeringen bör också ta initiativ till en internationell diskussion om vilka institutioner och regelverk som behövs för att inte 1980- och 1990-talens spekulationskaruseller ska upprepas. Tonvikten bör ligga på finansiella verktyg som premierar stabilitet, ekologisk uthållighet och utjämning mellan länder.

Vidare vill jag framhålla att Sveriges strategi i internationella församlingar måste bli mer öppen och transparent. Till exempel är det viktigt att medborgarna i de nordiska och baltiska länderna får information om hur deras representanter i den nordisk-baltiska representationen agerar i IMF och Världsbanken. I andra länder presenteras årsrapporter om representationens arbete, utfrågningar anordnas och information läggs ut på Internet. Någon sådan ordning finns inte i de nordisk-baltiska länderna. Regeringen bör därför arbeta för att införa en liknande ordning vad gäller den nordisk-baltiska representationen. Vidare bör regeringen årligen rapportera till riksdagen om Sveriges agerande i IMF och Världsbanken. Inför institutionernas vår- och höstmöten bör också ansvarig minister offentliggöra och diskutera den svenska linjen i olika frågor.

⁶http://www.nigd.org/docs/HPatomaki_leaflet.pdf

3. Insyn i IMF och Världsbanken

Lotta N Hedström (mp) anför:

De internationella finansiella institutionerna Internationella valutafonden (IMF) och Världsbanken (WB) har en mycket stor påverkan på fattiga länders utveckling genom sin makt över fattiga länders makroekonomiska reformer och genom sitt direkta finansiella stöd.

Sverige ingår i en nordisk-baltisk krets och bekläder därför enligt en rullande turordning IMF/WB-mandaten för vår del av världen. Dock förs diskussionen mellan dessa länder kontinuerligt, varför UD konstant är uppdaterat om aktuella ärenden och omröstningar. IMF och Världsbanken håller två gånger per år mer policyorienterade möten där många länders ministrar deltar. Det vore rimligt att den linje som Sverige framför på dessa möten först diskuteras och sedan redovisas offentligt i riksdagen, så att den också görs tillgänglig för allmänheten. Den position som Sverige genom valkretsen avser att inta offentliggörs för riksdagen och blir föremål för debatt, särskilt om principiellt intressanta fall är aktuella eller om en ny policy ska beslutas. Därmed kan riksdagen vara med och påverka regeringens arbete i ett tidigare skede.

Den stora direkta vinsten skulle vara den öppna och säkert livliga debatt om ekonomiska världsordningsfrågor som skulle bli följden inför varje höst- och vårmöte i Världsbanken och IMF. Genom t.ex. kammardebatter och utfrågningar öppna för engagerade frivilligorganisationer skulle de globala frågorna och fattigdomsbekämpningen i mycket större utsträckning bli en medborgerlig angelägenhet

Riksdagen är naturligtvis redan i dag indirekt involverad i många beslut som rör Sveriges agerande i IMF och Världsbanken genom sina anslag och finansieringen av olika fonder och initiativ. Det har dock varit betydligt sämre med informationen kring de mer övergripande positioner som Sverige verkat i. En utförligare årlig rapportskrivelse från Regeringskansliet, i likhet med vad som nu tillställs riksdagen om FN-arbetet, är således ett elementärt krav.

Den dunkla ordning som nu råder är för övrigt inte alls allom given, utan i många andra länder, inte minst USA, Frankrike, Italien och England, är detta förankringsarbete en erkänd del i den parlamentariska vardagen. På sikt bör även möjligheten att kunna skicka uppvaktande parlamentarikerdelegationer till ministermöten och involvera riksdagen i nomineringsförfarandet diskuteras.